

Implementimi i marrëveshjes së Brukselit dhe perspektiva e integritimeve evropiane për Kosovën e Serbinë

Hyrje

Këshilli për Qeverisje Inkluzive (CIG) ka organizuar një numër aktivitetesh në shkurt të vitit 2015 në Graçanicë, Prishtinë, Stamboll dhe Bruksel rreth implementimit të marrëveshjes së Brukselit të prillit 2013 – më saktësisht rreth krijimit të Asociacionit/Komunitetit të komunave me shumicë serbe (më tej referuar si Asociacion), shpërbërjes së Mbrojtjes Civile (MC) në veri të Kosovës – dhe rreth perspektivës së integritimeve evropiane për Serbinë e Kosovën. Përderisa ka ekzistuar një konsensus mjaft i qëndrueshëm mbi shpërbërjen e MC-së, pjesëmarrësit kanë pasur qëndrime diametralisht të kundërta rreth mandatit të Asociacionit. Pjesëmarrësit shqiptarë kanë thënë se Asociacioni do të duhej të kishte një rol të ngjajshëm me Asociacionin ekzistues të komunave të Kosovës, i cili shërben thjesht si forum për diskutime, por pjesëmarrësit serbë të Kosovës dhe ata nga Beogradi kanë shprehur qëndrimet e tyre se Asociacioni do të duhej të ishte institucion politik me fuqi të konsiderueshme ekzekutive.

Gjashtë nga pesëmbëdhjetë pikat e marrëveshjes së Brukselit kanë të bëjnë me krijimin e Asociacionit. Edhe pse marrëveshja lë hapësirë për më shumë se një interpretim të vetëm, folësit shqiptarë kanë thënë se megjithatë është mëse e qartë se marrëveshja nuk parasheh çfarëdo kompetence ekzekutive. Por serbët e Kosovës dhe folësit nga Beogradi kanë thënë se një Asociacion pa fuqi ekzekutive është i pakuptimtë. Për më shumë, serbët insistojnë që Asociacioni të formohet para shpërbërjes së sistemit paralel dhe implementimit të marrëveshjes, përfshirë edhe ate mbi gjykatat në veri. Folësit shqiptarë thonë se Asociacioni do të mund të formohej vetëm pasi Serbia ta ketë shpërbërë sistemin e saj paralel në Kosovës.

Aktivitete e muajit shkurt të CIG janë pjesë e një projekti mbi normalizimin e marrëdhënieve mes Kosovës e Serbisë, dhe integrimin e komunitetit serb në Kosovë. Projekti financohet nga Departamenti Federal i Punëve të Jashtme i Zvicrës.

Ky raport ofron një përshkrim të shkurtër të aktiviteteve dhe paraqet disa nga pikat kryesore në lidhje me krijimin e Asociacionit, shpërbërjen e MC-së, dhe perspektivën evropiane për Kosovën e Serbinë. Me qëllim të inkurajimit të diskutimit të hapur, takimet janë organizuar nën rregullat Chatham House, me c' rast komentet nuk u atribuohen folësve specifik. Pjesëmarrësit kanë marrë pjesë në takime në kapacitetet e tyre personale dhe pozicionet e tyre jodmosdoshmërisht paraqesin qëndrimet e institucioneve të cilat ata i përfaqësojnë.

Tryeza e rumbullakët me pjesëmarrës serbë: Për çfarë asociacioni kanë nevojë serbët e Kosovës?

Pjesëmarrës në tryezën e rumbullakët në Graçanicë kanë qenë kryetarët e komunave me shumicë serbe, anëtarët e partive politike të serbëve të Kosovës, dhe përfaqësuesit serbë të shoqërisë civile. Ata kanë adresuar krijimin e Asociacionit dhe rolin që do të duhej ta ketë për komunitetin serb. Pjesëmarrësit kanë pasur qëndrim të përbashkët se Asociacioni do të duhej të ishte organizatë politike me fuqi ekzekutive në arsim, shëndetësi, planifikim urban dhe zhvillim ekonomik. Disa folës i kanë shtuar kësaj liste edhe ndonjë formë të vjeljes së taksave – taksë të shitjes dhe TVSH – kompetencë kjo e institucioneve qendrore dhe komunale të Kosovës.

Siç duket, ekzistojnë dy draft statute të Asociacionit: njëri i përgatitur nga qeveria e Kosovës, dhe njëri i përgatitur nga një ekip serb katër anëtarësh i caktuar nga qeveria e Kosovës por i drejtuar nga Beogradi. Ata të cilët i kanë parë këto drafte thonë se ato janë diametralisht të kundërta. Verzioni i qeverisë së Kosovës është i bazuar në statutin e asociacionit ekzistues të komunave të Kosovës, kurse drafti serb ofron kompetenca thelbësore për Asociacionin. Të dyja draftet janë shpërndarë tek disa anëtarë të komunitetit ndërkombëtar, por nuk kanë qenë pjesë e negociatave mes Prishtinës e Beogradit.

Sfida kryesore në krijimin e Asociacionit do të jetë përmbushja e pritjeve të serbëve të Kosovës dhe Beogradit për një institucion të fuqishëm, dhe propozimeve të shqiptarëve për një institucion me rol thjesht koordinues, si dhe në përmbushjen e gjashtë pikave të marrëveshjes së Brukselit rreth Asociacionit, e cila nuk parasheh fuqi ekzekutive.

Në vijim janë pikat kryesore nga diskutimet në Graçanicë:

- Asociacioni duhet të ketë fuqi ekzekutive në katër fushat e përfshira në marrëveshjen e Brukselit, dhe duhet të financohet nga Beogradi. Prishtina dhe komuniteti ndërkombëtar do të mund të kontribuonin në buxhetin e tij, por nuk do të kishin fuqi vendimmarrëse rreth shpenzimeve.
- Asociacioni duhet të shërbejë si forum për të diskutuar dhe artikuluar interesat serbe dhe të përfaqësojë e unifikojë komunitetin serb në Kosovë. Si forum për diskutim, Asociacioni do të kontribuonte poashtu në pluralizmin politik brenda serbëve të Kosovës.
- Kryetarët e komunave me shumicë serbe duhet të përfshihen në diskutimet mbi draftin e Asociacionit, pasi që ata do të jenë përfaqësuesit kryesorë të tij. Disa nga kryetarët e komunave kanë thënë se as Prishtina e as Beogradi nuk janë konsultuar me ta.
- Sistemet e arsimit dhe shëndetësisë në shërbim të serbëve të Kosovës, përfshirë edhe planprogramet dhe financat e Serbisë, duhet të mbesin brenda sistemit të Serbisë dhe duhet të menaxhohen nga Asociacioni, përfshirë këtu edhe shpërndarjen e pagave. Megjithatë, disa prej pjesëmarrësve kanë thënë se mund të jetë kundërproduktive nëse një organizatë politike i jep shumë kompetenca mbi arsimin.
- Disa folës kanë shprehur frikën e tyre se Asociacioni do të udhëhiqet nga njerëz jokompetent me mandat për të vendosur për të ardhem e komunitetit serb. Ata i kanë përshkruar ata të njëjtë sikurse përfaqësuesit serbë në parlamentin dhe qeverinë e Kosovës, të cilët, sipas tyre, është dukur sikur janë zgjedhur nga votuesit, por në fakt janë caktuar nga Beogradi, dhe së këndejmi përfaqësojnë ata prej të cilëve janë emëruar, e jo komunitetin serb në Kosovë. Ata

poashtu janë ankuar se Zyra e Serbisë për Kosovën ka monopolizuar politikën e serbëve të Kosovës.

Në përfundim, pjesëmarrësit kanë pasur konsensus në lidhje me atë që Asociacioni duhet të jetë një organ politik me fuqi ekzekutive në punët lokale, dhe në mënyrë specifike të menaxhojë me arsimin dhe shëndetësinë, me fondet nga Beogradi dhe në bashkëpunimin me te. Në thelb, Asociacioni do të merrej me të gjitha çështjet të cilat tani për tani janë nën autoritetin e Beogradit. Ata nuk parashohin asnjë rol për Prishtinën në këto fusha, edhe pse është përmendur nevoja për të pasur një mekanizëm ndërlidhes mes Asociacionit dhe institucioneve qendrore të Kosovës.

Tryeza e rrumbullakët e serbëve dhe shqiptarëve të Kosovës: Cfarë Asociacioni është i mundshëm sipas marrëveshjes së Brukselit?

Pjesëmarrës në tryezën e rrumbullakët në Prishtinë kanë qenë anëtarët e partive politike të shqiptarëve dhe serbëve të Kosovës, anëtarë të parlamentit, zyrtarë të lartë qeveritar, dhe përfaqësues të shoqërisë civile. Folësit shqiptarë kanë mbajtur qëndrimin se Asociacioni do të krijohet në pajtim me ligjet e Kosovës, dhe si i tillë ai nuk do të ketë fuqi ekzekutive apo mbikqyrëse, por vetëm rol koordinues. Ata kanë shpjeguar se roli i Asociacionit është thjesht për të “vështruar”, term ky i përdorur në marrëveshjen e Brukselit, katër fushat. Folësit serbë të Kosovës, në anën tjetër, kanë thënë se Asociacioni duhet të ketë kompetenca ekzekutive në të katër fushat, si dhe të mbledhë TVSH-në dhe taksat e shitjes në katër komunat në veri.

Ekziston një mospërputhje e prioriteve poashtu – përderisa serbët dëshirojnë së pari krijimin e Asociacionit, shqiptarët duan që së pari të bëhet shpërbërja e institucioneve paralele dhe implementimi i marrëveshjes së drejtësisë, dhe vetëm pastaj krijimi i Asociacionit. Si kompromis, disa kanë propozuar që implementimi i këtyre marrëveshjeve të bëhet në mënyrë paralele. Pjesëmarrësit janë pajtuar që mbajtja e zgjedhjeve të Kosovës në veri ka qenë e suksesshme, por se nuk është e mjaftueshme nëse komunat nuk janë funksionale dhe nëse pjesa tjetër e marrëveshjes nuk implementohet. Disa kanë thënë se mosimplementimi është arsyeja kryesore pse BE-ja nuk i ka hapur negociatat me Serbinë në janar të vitit 2015.

MC-ja mbetet çështje diskutabile. Qeveria e Kosovës ka përgatitur një udhërrëfyes për punësimin e anëtarëve të saj në një numër institucionesh. Megjithatë, ekziston një mosmarrëveshje rreth numrave. Beogradi thotë se kjo forcë ka 751 anëtarë, kurse Prishtina ka ofruar 550 vende pune, ku 400 do të punësoheshin në një sërë institucionesh, 50 do të punësoheshin brenda tri viteve por do të paguheshin në ndërkohë nga një fond kontigjent, kurse 100 do të punësoheshin përmes projekteve të financuara nga Fondi Zhvillimor për Veriun, i cili deri më tani ka një buxhet prej 5 milion eurosh. Zyrtarët e Kosovës poashtu thonë se 88 do të pensionohen, kurse 150 anëtarë të MC-se nuk janë shtetas të Kosovës.¹

Disa nga folësit shqiptarë kanë thënë se marrëveshjet janë të dëmshme për Kosovë dhe së këndejmi ato nuk duhet të impementohen dhe se dialogu duhet të ndalet. Një folës ka thënë se

¹ Që nga mbajtja e tryezës, Prishtina dhe Beograde kanë arritur një marrëveshje e cila parasheh punësimin e 483 pjesëtarëve të MC.

dialogu po shfrytëzohet thjesht si mjet për fuqizimin e qeverisë dhe dobësimin e opozitës. Një tjetër folës ka dhënë një shembull për të ilustruar se pse ata besojnë se Serbia përfiton më shumë se Kosova nga dialogu. Ai ka thënë se për të vozitur deri në Serbi, ai duhet të paguajë 130 euro, ti heq tabelat e regjistrimit të veturës, dhe të marrë tabela të përkohshme me flamurin e Serbisë në to. Në anën tjetër, serbët paguajnë vetëm 20 euro për të hyrë në Kosovë, dhe atyre nuk u duhet t'i ndërrojnë tabelat e veturës, dhe mund të shfrytëzojnë letërnjoftimet e tyre. Një numër i folësve shqiptarë kanë thënë se Prishtina duhet të bëhet më e rreptë, përfshirë edhe masat reciproke.

Ka ekzistuar konsensus i gjërë se Asociacioni do të mund të luante një rol integruar nëse politikanët nuk do të ishin aq të përfshirë në krijimin, dhe më pas në menaxhimin e tij. Folësit shqiptarë kanë thënë se Asociacioni duhet të krijohet dhe të menaxhohet nga serbët e Kosovës, e jo nga Beogradi. Megjithatë, folësit serbë kanë thënë se Beogradi jo vetëm që duhet të përfshihet në krijimin e Asociacionit, por edhe ta financojë atë. Një numër pjesëmarrësish kanë thënë se as Beogradi e as Prishtina nuk brengosen shumë për Asociacionin apo për serbët në Kosovë; ata thjesht e përdorin atë për të fituar “pike patriotike”.

Komunat në veri duhet të krijojnë departamentet e tyre dhe të fillojnë të ofrojnë shërbime të parapara me legjislacionin lokal. Përkundër organizimit të zgjedhjeve dhe zgjedhjes së kryetarëve të komunave, katër komunat në veri janë jofunksionale. Ato nuk vjelin taksa – taksa ne pronë, pagesa për regjistrimin e veturave, dhe nuk lëshojnë dokumente si letërnjoftime, çertifikata të lindjes e dokumente tjera. Këto shërbime ende ofrohen nga Zyra për Mitrovicë Veri. Komunat poashtu kanë refuzuar të miratojnë buxhetet e tyre me arsyetimin se arsimit dhe shëndetësia nuk do të duhej të ishin përgjegjësi e tyre. (Si përgjigje ndaj kësaj, qeveria ka bllokuar kontot e tyre bankare disa javë pas mbajtjes së kësaj tryeze). Mund të ndodhë që atyre do t'u duhet të organizojnë zgjedhje të reja për asamblatë lokale. Pjesëmarrësit kanë bërë thirrje për kompromis, që komunat t'i miratojnë buxhetet, por mos t'i përdorin ato deri sa të sqarohet roli i Asociacionit.

Folësit serbë kanë thënë se Prishtina nuk është duke i implementuar ligjet e veta dhe se kjo është arsyeja kryesore pse atyre u duhet Asociacioni, në mënyrë që të sigurohen që ligjet që i prekin ata të implementohen ashtu si duhet. Megjithatë, folësit shqiptarë kanë thënë se qëllimi i serbëve të Kosovës dhe Beogradit është që ta bëjnë Asociacionin një mekanizëm për minimin e rendit kushtetues të Kosovës, duke formuar një nivel të ri qeverisës të menaxhuar nga Beogradi. Është diskutuar edhe çështja e mungesës së besimit mes komuniteteve dhe posaçërisht mungesa e besimit nga ana e serbëve kundrejt institucioneve të Kosovës. Në këtë aspekt, Asociacioni është parë si “mekanizëm mbrojtës” për serbët në Kosovë.

Punëtorja në Stamboll: Si të shpërbëhet MC-ja dhe të formohet Asociacioni?

Pjesëmarrës në punëtorinë e Stambollit kanë qenë analistë, këshilltarë qeveritar, dhe përfaqësues të shoqërisë civile nga Kosova dhe Serbia. Pjesëmarrësit kanë adresuar në vecanti mënyrat se si të shpërbëhet MC-ja dhe si të formohet Asociacioni. Ka pasur një konsensus në mesin e pjesëmarrësve se MC-ja duhet të shpërbëhet dhe anëtarët e saj duhet të integrohen në institucionet adekuate të Kosovës. Pjesëmarrësit kanë pasur qëndrime të ndryshme në lidhje me mandatin e Asociacionit.

Shpërbërja e Mbrojtjes Civile

Marrëveshja e Brukselit thotë se anëtarët e strukturave paralele të sigurisë në veri duhet të integrohen në institucionet e barasvlefshme të Kosovës. Forca paralele policore tashmë është integruar në Policinë e Kosovës. Për ndryshim nga anëtarët e policisë, anëtarëve të MC-së u janë ofruar pozita në rreth 15 institucione civile të Kosovës. Përfaqësuesit e Kosovës kanë thënë se Beogradi pretendon që MC-ja ka mbi 751 anëtarë. Prishtina ka ofruar vende pune për rreth 550 anëtarë. Pazari rreth numrave do të vazhdojë. Anëtarët e mbetur duhet të akomodohen përmes alokimit të fondeve tjera.

Pjesëmarrësit janë pajtuar rreth pikave në vazhdim:

- Të punësohen anëtarët e MC-së në institucionet e Kosovës. Beogradi duhet ta dorëzojë listën më të fundit të anëtarëve të MC-së në veri dhe ofrojë dëshmi se kësaj liste nuk u janë shtuar anëtarë të rinjë në momentin e fundit.
- Prapavija profesionale e anëtarëve të MC-së duhet të jetë në pajtim me vendet e reja të punës që u ofrohen atyre. Kur është e nevojshme, anëtarëve duhet tu ofrohen trajnime.
- Të punësohen anëtarët e mbetur përmes alokimit të fondeve tjera. Fondi Zhvillimor për Veriun do të mund të përdoret për krijimin e vendeve të punës për disa nga anëtarët të cilët nuk mund të integrohen në institucionet e Kosovës. Beogradi paoshtu do të mund të ofrojë fonde për Fondin Zhvillimor apo për burime tjera, por nuk duhet të insistojë t'i paguaj pagat drejtpërdrejt.
- Beogradi duhet ta heqë nga legjislacioni i tij MC-në në Kosovë. MC-ja për momentin është institucion brenda ministrisë së mbrojtjes së Serbisë. Megjithatë, integrimi i MC-së duhet të ndodhë edhe nëse Beogradi refuzon ta ndryshojë ligjin e tij.
- Prishtina dhe Beogradi nuk duhet të shfrytëzojnë ekzistencën e MC-së si justifikim për ta vonuar implementimin e pikave tjera të marrëveshjes.

Krijimi i Asociacionit

Gjashtë nga pesëmbëdhjetë pikat e marrëveshjes së prillit 2013 mes Beogradit e Prishtinës u dedikohen Asociacionit. Prishtina dhe Beogradi kanë dhënë interpretime të ndryshme, e shpesh edhe kundërthënëse të këtyre pikave, kurse komuniteti ndërkombëtar deri më tash nuk ka qenë i gatshëm të japë çfarëdo sqarimi në lidhje me marrëveshjen. Megjithatë, paqartësitë vazhdojnë: Fjala “*vështrim*” (*overview*), është më e paqarta. Fraza “Asociacioni do të ketë *vështrim* (*overview*) mbi” nuk është e qartë as edhe në gjuhën angleze. *Vështrimi* mund të “jepet” ose të “ofrohet”, por nuk mund të “këhet *vështrim*”. E njëjta vlen edhe për përkthimin në gjuhën shqipe të fjalës “*overview*” *vështrim*. Nuk mund të “këhet *vështrim*”; mund të ofrohet *vështrim*. Përkthimi në gjuhën serbe “*nadležnost*” (kompetencë) është më afër interpretimit serb të mandatit të Asociacionit, por edhe ky nuk është përkthim korrekt i fjalës “*overview*”. Në këtë rast, “*pregled*” është përkthim më i saktë.

Siç shihet nga pikat në vijim, pjesëmarrësit kanë pasur qëndrime mjaft të kundërta rreth mandatit të Asociacionit.

- Folësit shqiptarë kanë refuzuar fuqimisht çfarëdo fuqie ekzekutive për Asociacionin. Ata kanë thënë se gjashtë pikat e marrëveshjes së Brukselit janë baza e mandatit të Asociacionit. Në anën tjetër, pjesëmarrësit serbë kanë thënë se Asociacioni duhet të ketë fuqi thelbësore ekzekutive, duke përfshirë edhe buxhetin dhe stafin e tij.
- Pjesëmarrësit serbë kanë thënë se përgjegjësitë e Asociacionit duhet poashtu të përfshijnë privatizimin e kompanive publike në komunat me shumicë serbe. Folësit shqiptarë kanë thënë se gjashtë pikat e marrëveshjes së Brukselit që kanë të bëjnë me Asociacionin nuk duhet të rinegociohen, kështu që Asociacioni mund të ketë rol monitories në fushat për të cilat ekziston pajtimi paraprak.
- Folësit shqiptarë kanë thënë se Beogradi do të mund të ofronte përkrahje financiare për Asociacionin përmes Fondit Zhvillimor për Veriun, apo përmes ndonjë burimi tjetër, por Beogradi nuk mund t'i paguajë pagat e të punësuarve të Asociacionit. Ata kanë thënë se Asociacioni do të jetë institucion i Kosovës dhe stafi i tij do të konsiderohen të punësuar publik të Kosovës, të cilët, sipas ligjeve të Kosovës, nuk mund të pranojnë paga nga një shtet tjetër. Folësit serbë kanë qenë hapur kundër asaj që Prishtina të ketë kontrollë financiare mbi Asociacionin.
- Arsimi dhe shëndetësia mbesin çështje diskutabile. Kryetarët e komunave në veri dhe Beogradi dëshirojnë që arsimi dhe shëndetësia të menaxhohen nga Asociacioni. Qeveria e Kosovës thotë se këto fusha janë kompetenca të menaxhmentit komunal. Si rezultat i kësaj, pjesëmarrësit shqiptarë kane propozuar që komunat duhet t'i pranojnë buxhetet e ofruara nga Prishtina, por mos t'i përdorin mjetet e dedikuara për arsim dhe shëndetësi derisa të jetë formuar Asociacioni. Megjithatë, folësit serbë nuk janë pajtuar. Ata kanë thënë se këto fonde nuk duhet të përfshihen fare në buxhet para se të formohet Asociacioni.

Pjesëmarrësit kanë pasur një konsensus të gjërë në lidhje me shpërbërjen e MC-së, por nuk janë pajtuar rreth mandatit të Asociacionit. Çështja kryesore kontraverze është nëse Asociacioni duhet apo nuk duhet të ketë fuqi ekzekutive. Shqiptarët janë fuqishëm kundër një kompetence të tillë, kurse serbët thonë se një institucion pa fuqi ekzekutive do të ishte i padobishëm.

Tryeza e rrumbullakët në Bruksel: Asociacioni dhe integrimi evropian

Pjesëmarrës në këtë tryezë kanë qenë ministra dhe anëtarë të lartë të qeverisë së Kosovës e Serbisë, anëtarë të parlamenteve, përfaqësues të shoqërisë civile nga Serbia e Kosova, zyrtarë të Komisionit Evropian, anëtarë të Parlamentit Evropian, dhe një numër i diplomatëve tjerë evropianë. Pjesëmarrësit kanë adresuar implementimin e marrëveshjes së Brukselit – duke u fokusuar në Asociacionin – dhe perspektivën e integritimeve evropiane për Serbinë dhe Kosovën.

Ashtu si edhe në takimet tjera, serbët dhe shqiptarët kanë pasur dallime të papajtueshme rreth Asociacionit. Përderia folësit shqiptarë të Kosovës kanë mbajtur qëndrimin e tyre mbi Asociacionin të përshkruar më lartë, një folës serb ka thënë se Asociacioni do të bazohet në “ligjet e Kosovës, por jo në ligjet ekzistuese të Kosovës”, duke sygjëruar kështu që Beogradi pret që Prishtina t'i ndryshojë një numër ligjesh për ta akomoduar kërkesën e Beogradit që Asociacioni të ketë fuqi ekzekutive. Përfaqësuesit e Kosovës kanë shpjeguar se si Prishtina, ashtu edhe Beogradi janë pajtuar t'i ndryshojnë disa ligje, por vetëm me qëllim të akomodimit të marrëveshjes së Brukselit në formën e saj ekzistuese.

Një përfaqësues serb ka thënë se Asociacioni duhet të marrë disa nga përgjegjësitë e institucioneve paralele, përfshirë këtu edhe kompetencat për të marrë vendime rreth planifikimit hapësinor, marrjes së huave financiare, krijimin e agjencive dhe institucioneve publike, si dhe për hapjen dhe dhënien e tenderëve. Në sistemin paralel në Kosovë janë mbi pesë mijë të punësuar, dhe Beogradi do të dëshironte që disa nga këta të punësuar të transferoheshin tek Asociacioni. Ky folës ka thënë se një gjë e tillë është në pajtim me standardet e BE-së. Ai ka pranuar se një institucion me aq kompetenca do të mund të ishte “sui generis”, por ka thënë se një gjë e tillë nuk do të ishte problem. Ligjet mund të ndryshohen – për shembull, ky folës ka thënë se edhe Beogradit do t’i duhet t’i bëjë disa ndryshime legjislative për ta akomoduar marrëveshjen e fundit rreth gjykatave në veri.

Një folës nga Kosova i njohur për se afërmi me procesin e dialogut u ka propozuar kolegëve të tij nga Beogradi “të mos i ngrisin pritjet e serbëve në Kosovë përmes kërkesave të tilla të pamundshme”. “Një institucion i tillë është i barabartë me një status autonom, dhe si i tillë nuk ka gjasa të realizohet”, ka thënë një tjetër folës nga Kosova. Një folës nga Serbia i është përgjigjur kësaj me propozimin që Beogradi dhe Prishtina “të ulen së bashku dhe të shohin se çfarë institucioneve mund të ndërtojnë”.

Në lidhje me procesin integruar të BE-së, përfaqësuesit e Kosovës dhe Serbisë janë pajtuar se të dyja qeveritë duhet të bashkëpunojnë në ato fusha ku bashkëpunimi është i mundshëm, kurse në ato fusha ku ky bashkëpunim nuk është i mundshëm për shkak të çështjes së statusit, së paku mos ta pengojnë njëra tjetrën. Ka pasur pajtim të gjërë se të dyja qeveritë janë të ndërvarura, dhe se të dyja kanë nevojë për njëra tjetrën për të arritur progres thelbësor. Serbia nuk do të mund të lëvizë me hapa të shpejtë pa përmirësimin thelbësor të marrëdhënieve të saja me Kosovën. As implementimi i plotë i marrëveshjes së Brukselit nuk do të ishte i mjaftueshëm. Një folës ndërkombëtar ka thënë se implementimi i plotë i marrëveshjes së Brukselit do të ishte i mjaftueshëm për fillimin e negociatave, por se do të duhet të ketë “më shumë marrëveshje të llojit të marrëveshjes së Brukselit me Kosovën para anëtarësimit të plotë”.

Përfaqësuesit serbë kanë thënë se negociatat duhet të hapen sa më shpejtë që është e mundur “pasiqë Serbia i ka përmbushur kushtet duke bërë një numër marrëveshjesh me Kosovën”. Por përfaqësuesit e Kosovës dhe një numër i folësve ndërkombëtarë kanë thënë se “marrëveshjet pa implementim nuk janë të dobishme”. Një folës nga Kosova ka thënë se Prishtina është dashur ta rinegociojë marrëveshjen mbi gjykatat në veri, edhe pse paraprakisht ishin pajtuar që ajo të implementohet deri në fund të vitit 2013, si dhe është ankuar se tani Serbia është duke provuar t’ia shesë këtë marrëveshje komunitetit ndërkombëtar sikur të ishte marrëveshje e re.

Një numër i folësve ndërkombëtarë dhe përfaqësuesve të Kosovës u kanë bërë thirrje pesë shteteve të BE-së që nuk e kanë njohur pavarësinë e Kosovës ta bëjnë një gjë të tillë. Ata kanë thënë se këto mosnjohje paraqesin pengesë të vazhdueshme për rrugën e Kosovës drejt integritetit në BE. Ata poashtu i kanë bërë thirrje Beogradit që mos ta pengojë anëtarësimin e Kosovës në organizata ndërkombëtare.

Folësit serbë kanë thënë se më shumë se 60 përqind e popullatës në Serbi përkrahë dialogun e Brukselit dhe marrëveshjen. Ata kanë thënë se Serbia dëshiron të shënojë progres më të shpejtë, por është e kushtëzuar në çdo hap me Kapitullin 35 (Kosova). Ata janë ankuar se Beogradi është

në tryzni më të madhe se Prishtina, dhe kanë shtuar se “Prishtina nuk është duke e respektuar në plotni frymën dhe dispozitat e marrëveshjes së Brukselit”. Një folës serbë ka thënë se dialogu është duke fituar përkrahje në Serbi, por është duke e humbur përkrahjen në Kosovë, duke marrë parasysh një numër protestash në Prishtinë kundër dialogut.

Dialogu tregon se ekziston një gatishmëri thelbësore politike në Kosovë dhe Serbi, ka theksuar një diskutues nga Kosova. Serbia është futur në dialog para së gjithash për ta avancuar procesin e saj integruar në BE, kurse Kosova për t’i integruar komunat e saja veriore dhe për të lëvizur më tutje me procesin e integritimit në BE. Folësit nga Kosova janë ankuar se BE-ja ka qenë mjaft dorëshlirore karshi Serbisë, pasi që “nuk i kushtëzon negociatat me heqjen e Kosovës nga kushtetuta e Serbisë”. Një diskutues ka shtuar se Serbia shpërblehet më shumë se Kosova: Serbia e ka marrë statusin e kandidatit dhe hapjen e negociatave, kurse Kosova nuk ka marrë as integrimin e veriut, pasi që Serbia ende i mban institucionet e saja paralele atje. “Kosova është paksa e zhgënjyer me BE-në”. Marrëveshja ishte arritur në vitin 2013, dhe dy vite më vonë implementimi ende mbetet prapa. “Le të mos vazhdojmë me manipulimin e njëri tjetrit dhe komunitetit ndërkombëtar”. Sipas tij, kjo shpjegon se pse dialogu është duke u bërë gjithnjë e më pak i popullarizuar në Kosovë, “nëse një dialog i tillë i zbrazët vazhdon për një kohë të gjatë, do ta humbë gjithë përkrahjen e opinionit publik”.

Një folës ndërkombëtar ka thënë se Serbia ka përparuar me shpejtësi rekorde drejt integritimit evropian. Sipas planit të veprimit, marrëveshja e Brukselit duhet të jetë implementuar në fund të vitit 2013. “Por energjia, transparenca e mjeteve financiare, telekomunikimi, gjykatat, asnjëra nga këto nuk janë implementuar”. Serbia ende ka institucionet e saja paralele në Kosovë, dhe disa kryesues të këtyre institucioneve janë rriemëruar rishtaz. Ai ka thënë se “statusi i kandidatit i është dhënë Serbisë me besimin që ajo do ta implementojë marrëveshjen në plotni dhe në afatet e parapara kohore”.

Përfundim

Katër aktivitetet – takimi me pjesëmarrës serbë në Graçanicë, tryeza me pjesëmarrës shqiptarë dhe serbë në Prishtinë, punëtorja në Stamboll, dhe tryeza e rumbullakët në Bruksel – kanë adresuar formimin e Asociacionit/Komunitetit të komunave me shumicë serbe, Mbrojtjen Civile, dhe rrugën e Kosovës e Serbisë drejt anëtarësimit në Bashkimin Evropian.

Serbët e Kosovës dhe pjesëmarrësit serbë kanë pasur një konsensus pothuajse të plotë se Asociacioni duhet të jetë institucion politik me kompetenca thelbësore ekzekutive në arsim, shëndetësi, planifikim urban dhe zhvillim ekonomik, dhe disa folës kanë propozuar që ky institucion poashtu duhet të vjelë taksa, përgjegjësi kjo e veçuar për qeverinë qendrore dhe komunat. Pjesëmarrësit shqiptarë të Kosovës kanë thënë se Asociacioni do të bazohet në marrëveshjen e Brukselit, e cila sipas tyre parasheh rol mbikqyrës dhe vëzhgues për këtë institucion vetëm në arsim, shëndetësi, planifikim urban dhe zhvillim ekonomik.

Pjesëmarrësit kanë pasur një konsensus të gjërë rreth shpërbërjes së MC-së. Numri i saktë i anëtarëve të MC-së mbetet çështje diskutabile². Megjithate, mund të gjenden zgjidhje për ti adresuar këto mospërputhshmëri.

Anëtarësimi në Bashkimin Evropian mbetet një aspiratë e fuqishme si e Serbisë ashtu edhe e Kosovës. Përveç reformave të rregullta të cilat duhet të bëhen në rrugën drejt integritimit në BE, Serbisë i duhet t'i adresojë edhe marrëdhëniet e saja me Kosovës. Përfaqësuesit ndërkombëtarë kanë shpjeguar se edhe nëse Serbia i përmbush të gjitha kushtet, anëtarësimi i Serbisë në BE do të varet nga zgjidhja e mosmarrëveshjeve me Kosovën. Implementimi i marrëveshjes së Brukselit, apo siç e ka quajtur njëri nga folësit “Brukseli – I”, do të jetë e mjaftueshme për të hapur negociatat mbi kapitujt, por jo edhe për anëtarësim të plotë. Sipas të gjitha gjasave do të ketë edhe “Bruksel II e III” përderisa Beogradi i afrohet gjithnjë e më shumë anëtarësimit.

Në anën tjetër, Kosova duhet të angazhohet në proceset e reformave, por edhe ajo ballafaqohet me pengesën e pesë shteteve anëtare të BE-se të cilat nuk e kanë njohur pavarësinë e Kosovës. Për më shumë, qëndrimi i Serbisë në lidhje me anëtarësimin e Kosovës në organizatat ndërkombëtare mund të ketë nevojë për sqarime të mëtutjeshme. Kosova pritet që në qershor të vitit 2015 ta nënshkruajë Marrëveshjen e Stabilizim Asociimit (MSA), i cili është hapi i parë drejt anëtarësimit, dhe shërben si bazë për implementimin e procesit të anëtarësimit. Megjithate, nuk ekziston një udhërrëfyes i qartë se si do të lëvizë Kosova nga ky hap i parë drejt integritimit në BE. Folësit nga Kosova kanë kërkuar një zotim të qartë nga BE-ja se MSA-ja shumë shpejtë do të ndiqet nga hapa tjerë. Ata kanë shtuar se Kosova i ka përmbushur kushtet për liberalizimin e vizave dhe pret që evropianët t'ia japin këtë të drejtë deri në fund të këtij viti.

Pjesëmarrësit janë pajtuar që përkundër mosmarrëveshjeve rreth statusit, Beogradi dhe Prishtina nuk duhet ta pengojnë njëri tjetrin në rrugën e tyre drejt anëtarësimit në BE. Nëse nuk mund ta ndihmojnë njëri tjetrin, atëherë së paku nuk do të duhej t'i bënin dëm njëri tjetrit.

² Beograi ka kërkuar që të akomodohen në vende të reja pune 751 anëtare, kurse Prishtina ka ofruar pozita për rreth 550.

Pjesëmarrësit

Tryeza e rrumbullakët në Graçanicë

Jelena Djokic, Këshilltare e Kryetarit të Komunës së Zvecanit
Natasa Elezovic, Këshilltare e Kryetarit të Komunës Mitrovicë Veri
Marko Jaksic, Analist, Mitrovicë Veri
Dalibor Jevtic, Ish-ministër i Kosovës për Komunitete dhe Kthim
Vesna Jovanovic, Drejtor për Arsim, Shëndetësi, dhe Mirëqenie Sociale, Komuna e Parteshit
Dragisa Krstovic, Ish-anëtar i Parlamentit të Kosovës
Ljubisa Mijacic, Analist, Zubin Potok
Petar Miletic, Ish-nënkryetar i Parlamentit të Kosovës
Branislav Nesovic, Drejtor i Programit, Aktiv
Dragan Nikolic, Kryetar i Komunës së Parteshit
Randjel Nojkic, Ish-anëtar i Parlamentit të Kosovës
Nenad Radosavljevic, Drejtor, RTV Mir, Leposavic
Goran Rakic, Kryetar i Komunës Mitrovicë Veri
Zivojin Rakocevic, Drejtor, Qendra Kulturore, Graçanicë
Rada Trajkovic, Ish-anëtare e Parlamentit të Kosovës
Shpetim Gashi, Nënpresident, Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Alex Roinishvili Grigorev, President, Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Arber Kuci, Bashkëpunëtor në Kosovë, Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Krystyna Marty, Ambasadore e Zvicrës në Kosovë
Saskia Salzmann, Sekretare e Parë-Këshilltare e Sigurisë Njerëzore, Ambasada e Zvicrës në Kosovë

Tryeza e rrumbullakët në Prishtinë

Ardian Arifaj, Këshilltar i Zëvendëskryeministrit dhe Ministrit të Punëve të Jashtme të Kosovës
Ilir Deda, Anëtar i Parlamentit të Kosovës, Lëvizja Vetëvendosje
Ardian Gjini, Zëvendëskryesues, Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës
Dukagjin Gorani, Kryesues, Forumi Zëri i Përbashkët
Adrijana Hodzic, Zyrtare Ekzekutive, Zyra Administrative Mitrovicë Veri
Vesna Jovanovic, Drejtor për Arsim, Shëndetësi dhe Mirëqenie Sociale, Komuna e Parteshit
Adriatik Kelmendi, Kryeredaktor, Kohavision
Dragisa Krstovic, Ish-anëtar i Parlamentit të Kosovës
Leon Malazogu, Drejtor Ekzekutiv, Instituti Demokraci për Zhvillim
Ljubisa Mijacic, Analist, Zubin Potok
Petar Miletic, Ish-nënkryetar i Parlamentit të Kosovës
Valon Murtezaj, Këshilltar i Kryeministrit të Kosovës
Dragan Nikolic, Kryetar i Komunës së Parteshit
Besnik Osmani, Sekretar i Përgjithshëm, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal të Kosovës
Gazmir Raci, Këshilltar i Ministres pa portofol në Qeverinë e Kosovës, përgjegjëse për dialogun me Serbinë
Nenad Radosavljevic, Drejtor, RTV Mir, Leposavic
Besa Shahini, Analiste e Lartë, Iniciativa Evropiane për Stabilitet
Edita Tahiri, Ministre pa portofol në Qeverinë e Kosovës, përgjegjëse për dialogun me Serbinë

Rada Trajkovic, Ish-anëtare e Parlamentit të Kosovës
Shpetim Gashi, Nënpresident, Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Alex Roinishvili Grigorev, President, Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Arber Kuci, Bashkëpunëtor në Kosovë, Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Saskia Salzmann, Sekretare e Parë-Këshilltare e Sigurisë Njerëzore, Ambasada e Zvicrës në Kosovë

Punëtorja në Stamboll

Dukagjin Gorani, Kryesues, Forumi Zëri i Përbashkët
Mirjana Kosic, Drejtoreshë Ekzekutive, TransConflict
Dusan Kozarev, Zëvendësdrejtor, Zyra për Kosovë dhe Metohi, Qeveria e Serbisë
Leon Malazogu, Drejtor Ekzekutiv, Instituti Demokraci për Zhvillim
Qemajl Marmullakaj, Drejtor i Zyrës për Planifikim Strategjik, Qeveria e Kosovës
Ljubisa Mijacic, Analist, Zubin Potok
Petar Miletic, Ish-nënkryetar, Parlamenti i Kosovës
Branislav Nesovic, Drejtor i Prgramit, Aktiv
Besnik Osmani, Sekretar i Përgjithshëm, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal të Kosovës
Gazmir Raci, Këshilltar i Ministres pa portofol në Qeverinë e Kosovës, përgjegjëse për dialogun me Serbinë
Naim Rashiti, Drejtor i Projektit, Grupi i Ballkanit
Shpetim Gashi, Nënpresident, Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Alex Roinishvili Grigorev, President, Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Igor Novakovic, Bashkëpunëtor në Serbi, Këshilli për Qeverisje Inkluzive

Tryeza e rrumbullakët në Bruksel

Arnaldo Abruzzini, Sekretar i Përgjithshëm, Eurochambres
Mimoza Ahmetaj, Ambasadore e Kosovës në Belgjike
Bekim Collaku, Ministër i Integritimeve Evropiane i Kosovës
Marko Djuric, Drejtor, Zyra për Kosovë dhe Metohi, Qeveria e Serbisë
Labinot Hoxha, Sekretar i Parë, Ambasada e Kosovës në Belgjikë
Jadranka Joksimovic, Ministre pa portofol përgjegjëse për Integritet Evropiane, Qeveria e Serbisë
Sonja Licht, Presidente, Fondi i Beogradit për Shkëlqesi Politike
Ulrike Lunacek, Deputet e Parlamentit Evropian, Nënpresidente dhe Raportuese për Kosovë, Parlamenti Evropian
Ljubomir Maric, Ministër i Administrimit të Pushtetit Lokal të Kosovës
David McAllister, Deputet i Parlamentit Evropian, Raportues për Serbinë, Parlamenti Evropian
Jugoslav Milacic, Këshilltar i Ministres pa portofol në Qeverinë e Serbisë, përgjegjës për Integritet Evropiane
Pierre Mirel, Drejtor i Përgjithshëm Nderi, Komisioni Evropian
Tanja Miscevic, Kryenegociatore e Qeverisë së Serbisë
Ernst Reichel, I dërguar Special i Gjermanisë për Ballkanin Perëndimor, Turqi dhe shtetet e EFTA-s
Fisnik Rexhepi, Këshilltar i Lartë Politik i Ministrisë të Integritimeve Evropiane të Kosovës
Teuta Sahatqija, Kryesuese, Komisioni për Integritet Evropiane, Parlamenti të Kosovës

Besa Shahini, Analiste e Lartë, Iniciativa Evropiane për Stabilitet
Natasa Vuckovic, Anëtare e Parlamentit të Serbisë (Partia Demokratike)
Laura Trimajova, Asistente e Deputetit të Parlamentit Evropian Kukan
Catherine Wendt, Drejtoreshë, Njësia për Kosovë, DG NEAR, Komisioni Evropian
Roberto Balzaretto, Ambasadori i Zvicrës në Bashkimin Evropian
Shpetim Gashi, Nënpresident, Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Alex Roinishvili Grigorev, President, Këshilli për Qeverisje Inkluzive
Pauline Menthonnex Gacafferri, Këshilltare Politike e Përfaqësuesit Special të Kryesuesit të OSBE-së për Ballkanin Perëndimor, Departamenti Federal i Punëve të Jashtme i Zvicrës
Rascha Osman, Sekretare e Parë, Misioni i Zvicrës në Bashkimin Evropian
Talia Wohl, Zyrtare e Programit, Departamenti Federal i Punëve të Jashtme i Zvicrës